

דיגיטציה של הרומן „חול וכוכבים“ „Sand und Sterne“ – „Sand and Stars“ – מאת סידי ורונסקי

סידי (סידוני) ורונסקי (*Siddy (Sidonie) Wronsky*) (ברלין, 1882–ירושלים, 1947) הייתה פעילה חברתית ועובדת סוציאלית. מפעל חייה מבטא את הקשר החזק בין עבודה סוציאלית גרמנית-יהודית לרעיונות ציוניים, זאת מאחר והייתה פעילה מרכזית הן במערכת הרווחה הגרמנית והן בהמשך בקהילה היהודית ביישוב העברי בארץ ישראל. ורונסקי נולדה בברלין למשפחה יהודית בת שבעה ילדים; אביה היה ממוצא גרמני ואילו אמה ממזרח אירופה. היא החלה את דרכה כמורה לחינוך מיוחד ולאחר מכן למדה "היגינה רוחנית", דיסציפלינה אשר ביקשה להילחם בעוני, בפשע ובמחלות תוך שימוש בהתערבויות מניעתיות ברמת הסביבה (Halpern 2019, p. 1087).

בהמשך הייתה פעילה בתנועות נשים בורגניות, בפרט בתנועת הנשים היהודיות (Der Jüdischer Frauenbund (JFB)). הפעילות שלה בסיוע לאנשים נזקקים ובפיתוח מערכת המתאמת בין מוסדות ושירותי רווחה בברלין במחצית הראשונה של המאה ה-20, הפכה אותה לאחת הנשים המשפיעות ביותר על ההתמקצעות והאקדמיזציה של העבודה הסוציאלית בגרמניה, ומאוחר יותר בישראל (Reinicke 2008).

סידי ורונסקי הייתה חברת וועד (מאז 1914), יושבת ראש (מאז 1918) והמנהלת הראשונה במשרה מלאה (1923-1933) של "הארכיון לשירותי רווחה" (Archiv für Wohlfahrtspflege) ששמו שונה ל"Deutsches Zentralinstitut für soziale Fragen (DZI)" ב-1964.

היא הייתה עורכת כתב העת הגרמני לרווחה ([Deutsche Zeitschrift für Wohlfahrtspflege](#)) שבהמשך הפך לכתב העת [Soziale Arbeit](#) שיוצא לאור על ידי DZI ומשרד הסנאט של ברלין לאינטגרציה, עבודה ושירותים חברתיים (the Berlin Senate Department for Integration, Labour and Social Services).

סידי ורונסקי
(ברלין, 1882–ירושלים, 1947)

עד שנאלצה להגר לפלשתינה בשנת 1933, התפתח הארכיון תחת הנהגתה למרכז תיעוד בקנה מידה ארצי עם אוסף נרחב של ספרות רלוונטית ותיאורי מקרה (Toppe 2020). סידי ורונסקי הביאה את הידע והניסיון שלה לפלשתינה, שם הוזמנה על ידי הוועד הלאומי של היישוב היהודי להקים את בית הספר הראשון לעבודה סוציאלית בירושלים, ושם תרמה משמעותית להתפתחות ההוראה והפרקטיקה המודרנית של עבודה סוציאלית. סידי ורונסקי נפטרה ב-8 בדצמבר 1947 בירושלים, רק כמה חודשים לפני הקמתה של מדינת ישראל.

דיגיטציה של הרומן "חול וכוכבים"

המטרה העיקרית של הפרויקט היא דיגיטציה של הרומן "חול וכוכבים" מאת סידי ורונסקי. המיוחד ביצירת ספרות זו הוא שהיא טרם הוצאה לאור. כתב היד נמצא על ידי ד"ר עיינה הלפרן [בארכיון הציוני המרכזי](#) בירושלים, במסגרת כתיבת עבודת הדוקטורט שלה בהנחייתם של פרופ' ג'ון גל וד"ר יהודית אבנר בנושא *עובדות סוציאליות ביישוב העברי המנדטורי: חשיפת מקומן של נשים ומסורות נשכחות בהיסטוריית המקצוע*.

"חול וכוכבים" איננה יצירה מדעית אלא יצירה ספרותית. כתב היד הודפס בגרמנית (188 עמודים), אנגלית (109 עמודים) ועברית (84 עמודים). הטקסט, ששנת כתיבתו איננה ידועה, יוצא כאמור כעת לאור לראשונה. הסיפור עוסק בארבעה צעירים יהודים שיוצאים עם קבוצת יתומים יהודים מברלין לארץ ישראל במטרה לבנות עתיד ברוח חזונו הציוני. הרומן חשוב במיוחד מנקודת מבט היסטורית. כך, למשל, הוא מתייחס בעקיפין למוסדות רווחה יהודיים בברלין, כגון בית הילדים "אהבה" (Ahawah) באוגוסטשטראסה (Auguststraße), שסידי ורונסקי סייעה להקימו ולנהלו ושהבניין שלו קיים עד היום. גם מוסדות בישראל שהוקמו על ידי עולים מגרמניה, כמו למשל כפר הנוער בן שמן, מוזכרים בטקסט. אחת המשימות המרכזיות של הרומן היא להצדיק את העיסוק בעבודה סוציאלית ככלי חשוב במאמץ להקמת מדינת ישראל. הדבר היה חשוב לוורונסקי בשל האמביוולנטיות ששררה כלפי העבודה הסוציאלית ביישוב. הרומן של ורונסקי מבטא דבקות נלהבת באתוס הציוני של הצלת האומה על ידי יהודים מהגלות שבאים לעבוד את אדמת הארץ. אחד הנושאים המרכזיים ברומן הוא קידום הרעיון שעזרה לנזקקים חשובה לא פחות מחקלאות ותעשייה.

פרויקט הדיגיטציה

פרויקט זה לא רק שואף לפרסם את הרומן של סידי ורונסקי אלא גם להנגיש את הרקע ההיסטורי והפוליטי שלו לדורות הנוכחיים באמצעות פרשנות מדעית מעמיקה ומסמכים נלווים.

בנוסף, על ידי הארת ההיסטוריה המשותפת של התמקצעות העבודה הסוציאלית נבנים גשרים בין ברלין לישראל. פרויקט זה תורם הן לידע המחקרי בישראל על עובדות סוציאליות מהגרות בפלשתינה המנדטורית ותרומתן לפיתוח ואקדמיזציה המקצוע. והן לידע הארגוני של ה-DZI על אחת מהמייסדות המרכזיות בארגון, סידי ורונסקי, תוך הנגשת מקטע מההיסטוריה התרבותית של ברלין לקהל הרחב ולקהילה המדעית.

משך הפרויקט

אוגוסט 2022 - דצמבר 2023

מטרות הפרויקט

1. דיגיטציה ופרסום-CC0 של כתב היד של הרומן בשלוש שפות (גרמנית, אנגלית, עברית)
2. חקר משמעות הרומן בהיסטוריית העבודה הסוציאלית
3. השלמת והרחבת הידע והמקורות על ההיסטוריה וההתפתחות של ה-DZI
4. הרחבת מומחיות ה-DZI בדיגיטציה של מקורות אנלוגיים

צוות הפרוייקט

צוות הפרוייקט הינו רב-מקצועי ופועל הן בישראל והן בגרמניה.
 שטפני פיגורש (DZI, ברלין), ניהול הפרוייקט
 בורקהרדט ווילקה, כלכלן (DZI, ברלין), סיוע בארגון וייעוץ מדעי
 ד"ר עיינה הלפרן (פוסט-דוקטורנטית באוניברסיטה החופשית של ברלין), ייעוץ ועריכה
 מדעית
 ד"ר יהודית אבניר (בית הספר לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית סוציאלית ע"ש פאול
 ברוואלד באוניברסיטה העברית בירושלים), ייעוץ ועריכה מדעית
 ד"ר דיאנה לאו (ארכיון אליס סלומון באוניברסיטת אליס סלומון ברלין), ייעוץ ועריכה מדעית

מוסדות שותפים

הארכיון הציוני המרכזי

המאפיין המיוחד של פרויקט דיגיטציה זה הוא שכתבי היד נמצאים בישראל [בארכיון הציוני המרכזי](#) בירושלים, הארכיון הרשמי של מוסדות התנועה הציונית, אשר נוסד בשנת 1919 בברלין ולאחר עליית הנאצים לשלטון הועבר לירושלים שם נפתח מחדש בשנת 1934. הארכיון מכיל כמות גדולה של משאבים וחומרים רלוונטיים כגון האוסף האישי של תיאודור הרצל וכמה אוספים מוסדיים. סריקת כתב היד בגרמנית, אנגלית ועברית תתבצע על ידי הארכיון הציוני מסיבות היסטוריות וארכיוניות.

מעבדת אליהו

[מעבדת אליהו](#) היא מעבדת מדעי הרוח הדיגיטליים בחוג לתולדות ישראל באוניברסיטת חיפה. המעבדה, בהובלת ד"ר אליעזר באומגרטן ובייעוץ של ד"ר סיני רוסינק, רואה עצמה כחממה של פרויקטים דיגיטליים בכל תחומי מדעי הרוח. המעבדה תומכת בפרוייקט מבחינת דיגיטציה כולל:

OCRs, TEI-transcription, -editing and presentation with TEI-viewer

מימון

פרוייקט "חול וכוכבים" המנוהל על ידי DZI מוערך בכ-40,000 אירו במימון מחלקת תרבות ואירופה של הסנאט של ברלין (Berlin's Senate Department for Culture and Europe) במסגרת תוכנית המימון של ברלין לדיגיטציה של מורשת תרבותית.

באמצעות תוכנית זו, שהחלה לראשונה בשנת 2012, הסנאט של ברלין מבקש לתמוך במוסדות תרבות בברלין בדיגיטציה של משאבים ואוספים. מטרתו להנגיש את המורשת התרבותית לכלל הציבור.

תוכנית זו מופעלת על ידי מרכז המחקר של דיגיטליזציה בברלין, מוסד לייעוץ, תמיכה ותיאום רב-תחומי של פרויקטים הכוללים דיגיטציה בברלין ([Forschungs- und Kompetenzzentrum Digitalisierung Berlin](#) (digiS)).

ערך כספי: 40,000 אירו (אוגוסט 2022 - דצמבר 2023)

Stephanie Pigorsch (M.A. Social Work)
Deutsches Zentralinstitut für soziale Fragen
Bernadottestraße 94
14195 Berlin
E-Mail: pigorsch@dzi.de
Tel.: +49 (0) 30 / 83 90 01-37

מקורות

Halpern, Ayana: Between universal and national 'social therapy'? Professional interventions by Jewish social workers in British Mandatory Palestine. In: European Journal of Social Work 6/2019, pp. 1085-1097 (<https://doi.org/10.1080/13691457.2018.1461074>)

Reinicke, Peter: Sidy Wronsky – Ein Leben für die Sozialarbeit. In: Soziale Arbeit 7/2008, S. 242-250 (<https://www.dzi.de/soziale-literatur/soziale-arbeit/archiv/jahrgang2008/?heftid=44#44>)

Toppe, Sabine: Sidy (Sidonie) Wronsky. In: Digitales Deutsches Frauenarchiv, <https://www.digitales-deutsches-frauenarchiv.de/akteurinnen/siddy-sidonie-wronsky#actor-publication> (published 2020)